

YAYIN TANITMALARI

TANITMA MAKALELERİ

DANUTA CHMIELOWSKA, *La Femme Turque Dans l'Oeuvre de Nâbî, Vehbî et Vâsîf*, 1986, Editions Scientifiques de Pologne, Académie Polonaise des Sciences. Comité des Etudes Orientales.

Yazıya sahip bulunan hemen her kültür çevresinde, Eski Çağlardan beri, kadın konusunda fikir beyan edilmiş olduğu bilinmektedir. Bu konuda, yazında, eldeki en eski belgelerden birisi, Sumerlilerin "Tekevün (yaratılış)"e ilişkin metinleriyle "*Kılkamış Destanı*"ndaki, Kalkamış'ın, İnanna'nın (Astarte, Venüs) yüzüne haykırmış olduğu sözleridir.¹

Yine, şurası da bilinmektedir ki, "Semâvî Kitaplar"da da, insanın ele alınmış olduğu her defa da, kadın konusu da işlenmiş bulunmaktaydı.

Fârâbî, Es-Siyâsetu'l-Medeniyye—Mebâdiu'l-Mevcûdât'ında,² Yusuf Has Hâcib ise, şimdilik bilinen en eski Türkçe hikmet kitabımız olan *Kutatgu Bilig*inde, kadın, çocuk ve aileye ilişkin bir kısım görüşlerini serimlemişlerdir.³ *Dede Korkut Kitabı*ımızın ana temalarından birini de, yine, Türk kadını oluşturmakta idi.⁴

Yayın hayatına atılaliberi, *Erdem*'de, Türk kültürünün bu çok önemli bir ögesini oluşturan "Türk kadını konusu"na ilişkin makaleler yayınlanmıştır.⁵ Bu makaleler, Türk kadı-

¹ *Gılgamış Destanı*, s. 43-44, Ramazanoğlu çevirisi, MEB, 1944. S. N. Kramer, *Tarih Sumerde Başlar*, çeviren: Muazzez İlmiye Çığ, TTK, Ankara 1990, Krş. Mübahat Türker-Küyel, "Edebiyatımızda Sumerli Kültür İzleri Var mıdır?", s. 393, *Erdem*, Mayıs 1990, cilt 6, sayı 17, Mayıs 1992, Ankara.

² s. 67-68, Kültür Bakanlığı: 353. Türk Kültürü Kaynak Eserleri Serisi: 11, İstanbul 1980.

³ *Kutatgu Bilig*, Arat neşri, 1947, TDK, Ankara 1979, s. 1164, 1165, 1166, 1216, 1303, 1304, 2278, 2283, 3502, 3653, 3658, 4504, 6205...

⁴ *Kitâb-ı Dede Korkut*, O. Ş. Gökyay neşri, 1937, Mehmet Kaplan, "Dede Korkut Kitabı'nda Kadın", *Türkiyat Mecmuası*, IX, İstanbul.

⁵ *Erdem*, cilt I, sayı 1, Aralık 1984, Ocak 1985, TTK, s. 111-123; Emel Doğramacı, "Cumhuriyet Döneminde Türk Kadını"; *Erdem*, cilt I, sayı 2, Mayıs 1985, 1986, TTK, s. 409-429; Emel Esin, "Türk Kültür Tarihi; İç Asyadaki Erken Safhalar", s. 410, 415; *Erdem*, cilt 3, sayı 8, Mayıs 1987, Ekim 1987, TTK, s. 341-348; Müjgân Cunbur, "Selçuklu ve Osmanlı Devirlerinde Kadınların Kurdukları Şifahaneler"; *Erdem*, cilt 4, sayı 12, Eylül 1988, Aralık 1989, TTK, s. 685-732; Müjgân Cunbur, "Atatürk'e Göre Türk Kadınıyla İlgili Sorunlar ve Değerlendirmeler"; *Erdem*, cilt 5, sayı 13, Ocak 1989, Temmuz 1990, TTK, 169-226; Jean Paul Roux, "La Femme Turque Médiévale, I (Orta Çağ Türk Kadını, I, çeviren: Gönül Yılmaz); *Erdem*, cilt 5, sayı 14, Mayıs 1989, Aralık 1990, TTK, 571-616; Tülây

nını, İslâm öncesi Türk toplumunda ve Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet Devirleri'nde, bize tanıttıkları durumda bulunmaktadır.

Bu konudaki son yayınlar arasında, L. Beck ve K. Nihki'nin *Women in the Muslim World*'ünü zikredebiliriz.⁶

Türk kadınına ilişkin olarak, yabancı literatürde zikredebileceğimiz son eserler arasında Varşova Üniversitesi, Doğu İncelemeleri Enstitüsü'nden genç Doçent Dr. Bayan Danuta Chmielowska'nın "Nâbi, Vehbî ve Vâsıf'ın Eserlerinde Türk Kadını" adlı bir Fransızca doktora tezi de bulunmaktadır.

Danuta Chmielowska'nın bu incelemesi bir Giriş (s. 7-8), beş bölüm (s. 9-67) ve Bibliyografya'dan (s. 68-70) ibarettir. I. bölümde, yazar, Osmanlı Edebiyatını, XVII. yüzyıldan alıp XIX. yüzyılın başına kadar getirmektedir (s. 9-16). II. bölümde, Osmanlı İmparatorluğunda, kadının sosyal rolünü ve durumunu incelemektedir (s. 17-27). III. bölümde "Yusuf Nâbi ve *Hayriye*'si"ni ele almaktadır (s. 28-38). IV. bölümde, "Sünbül Zâde Vehbî'yi ve eseri *Lütfiye*'yi söz konusu etmektedir (s. 39-48). V. bölümde ise, "Enderunlu Osman Vâsıf'ı ve *Muhammesleri*"ni sunmaktadır (s. 49-67).

Yazara göre, (Introduction, s. 7-8), Müslüman toplumda, Türk kadınının oynamış olduğu rol ve onun sosyal durumu konusu Mesnevi'lerde, Siyâset Nâme'lerde, Pend Nâme'lerde, Sur Nâme'lerde ve Kıyâfet Nâme'lerde, klişe halinde de olsa, ele alınmıştır. Ama, dinî, ahlâkî, sosyal, ekonomik ve siyasal açılarından, bu giriş açılarından henüz, bir durum değerlendirilmesi yapılmış değildir.

Yine, yazara göre, bugün, her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti, yarım asırdan fazla bir zamandır, Türk kadınına yasa önünde erkekle eşit bir statü tanımış ve özellikle de şehir kadını boyunduruktan kurtulmuş bulunuyor ise de, kırsal kesim Türk kadını hâlâ değişmeyen gelenek ve görenekler çerçevesi içerisinde yaşamaktadır.

Danuta Chmielowska'ya göre, Türk kadınının durumunu tarihsel olaylara bakarak da anlamak mümkündür. Bu amaçla yazar, *Divan* larında, devirlerindeki olayları mükemmel surette tahlil eden Nâbi, Vehbî ve Vâsıf gibi üç şairi seçmiştir. Onları ele almazdan önce, yazar, hem XVII. yüzyıl Osmanlı Edebiyatını tâ XIX. yüzyıl başına kadar, ve hem de o sırada Türk kadınının durumunu, kısaca da olsa, gözden geçirmiş, didaktik edebiyata dikkat çekmiştir; sonra da, Nâbi'nin *Hayriye*'sini, Vehbî'nin *Lütfiye*'sini, Enderunlu Vâsıf'ın ise *Muhammes*'lerini tahlil etmiştir. Tahlilleri sırasında, bu şairlerden serbest çeviriler de yapmıştır. Adı geçen bu eserler, yazara göre, gerek Türk gerekse Avrupa muhitinde kuvvetli bir yankı uyandırmış değildir. Gerçi Nâbi'nin *Hayriye*'siyle Gibb⁷ ve Bombaci⁸ meşgul olmuştur.

Reyhanlı-Gandjei, "Nicolay de Nicolas'ın Türkiye Seyahat-Nâmesi, s. 591-593, 606- 608 (42 adet fotoğraf)"; *Erdem*, cilt 5, sayı 15, Eylül 1989, Mayıs 1991, TTK, 803-847; Gül Celkan, "British Women Travelers in Ottoman Territories During the 19th Century (ve Türkçesi: 19. yüzyılda, Osmanlı Topraklarında Dolaşan Kadın Seyyahlar ve Eserlerinde Türklerle İlgili İntibalan)".

⁶ Harvard University Press, Cambridge, MSS, London 1978.

⁷ *History of Ottoman Poetry*, London 1904, vols. 1-4.

⁸ *Storia della Letteratura Turca*, Milano 1952.

Türkçe yazında ise, A. Karahan,⁹ Mehmet Kaplan,¹⁰ R. Karaca,¹¹ İ. Y. Damacı,¹² ve T. Bozoklu¹³ meşgul olmuşlardır. *Hayriye*, 1857'de, Paris'te yayınlanmış, Pavet de Courteille tarafından Fransızcaya çevrilmiştir. Yazar, eserinde, bu çeviriden yer yer yararlanmışır.

Lütfiye'ye gelince: Gibb ve Bombaci, eserlerinde, ondan uzun bahsetmişlerdir. Ali Canib, *Yöntem*'de bu konuya birçok katkılarda bulunmuştur.¹⁴

Gibb, Vâsîf'ın eserini, inceden inceye tahlil etmiş, iki *muhammes*'ini ise çevirmiştir. On- dan evvel, Redhouse, 1881'de, bunların bir çevirisini vermiş bulunuyordu. Abdülbaki Gölpınarlı¹⁵ ve Vasfi Mahir Kocatürk'de,¹⁶ aynı konuya ilgi duymuşlardı.

Yazara göre, Nâbî ve Vehbî Türk kadını konusunda muhafazakârdırlar (s. 38-48). Vâ- sîf ise orta tabakaya mensup olan sıradan kadınları gündelik İstanbul şivesini kullanarak tasvir etmiştir ve onları konuşurmuştur (s. 67).

Danuta Chmielowska'nın bu eseri, Türkçe edebî metinlerde hikmeti, sosyal gerçekliği ve değerleri aramak yolunda, yaklaşık 80-90 yıldır atılmış bulunan adımlarla,¹⁷ bi- lim, felsefe ve edebiyat araştırmalarının dayanışması olgusuna da yapılmış bir katkıdır.

PROF. DR. MÜBAHAT TÜRKER-KÜYEL,
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

⁹ *Nâbî. Hayatı, Sanatı ve Eseri*, İstanbul 1953.

¹⁰ Nâbî ve Orta İnsan Tipi, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1961.

¹¹ *Hayriye ve Lütfiye*, Türkiyat Enstitüsü, lisans tezi, no.: 186, İstanbul 1945.

¹² *Hayriye-i Nâbî*, Türkiyat Enstitüsü, lisans tezi, no.: 487, İstanbul 1956.

¹³ *Enderunlu Vâsîf ve Eserinde Kadın*, Türkiyat Enstitüsü, lisans tezi, İstanbul 1947.

¹⁴ *Hayriye-Lütfiye*, İstanbul Mecmuası, 3, 1945.

¹⁵ *Divan Şiiri, XVIII-XIX. Yüzyıl*, İstanbul 1955.

¹⁶ *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1964.

¹⁷ Mine Mengi, *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Ankara 1987
Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 18; Mübahat Türker-Küyel, *Erdem*'de ve Atatürk Kültür
Merkezindeki yayınları.

